

Arap edebiyatında önemli bir yeri olmadığı anlaşılan devriyye, klasik Fars edebiyatında daha geniş bir yere sahip bulunmakla birlikte bir tür olarak gelişmemiş ve özel bir adla anılmamıştır. Farsça yazılmış devriyyeler arasında başta Mevlânâ'nın *Dîvân-ı Kebîr*'i ile Meşnevî'sindeki manzumeleri zikredilebilir. Ayrıca Nâsır-ı Hüsrev, İbn Yemîn-i Tuğrâî, Feyzî-i Hindî ve Şebüsterî gibi müelliflerin bu konuda manzumeler yazdıkları bilinmektedir.

Klasik Fars ve Türk edebiyatlarında devriyyeler kaside, gazel-ilâhî, mesnevi tarzında ve aruz vezniyle yazıldığı halde bazı yönleriyle halk edebiyatına benzeyen tekke ve özellikle Bektaşî edebiyatlarında ilâhî, destan, koşma, nefes gibi nazım şekilleriyle ve daha çok hece vezniyle kaleme alınmıştır.

Mensur ve müstakil olarak yazılmış devriyyelere pek az rastlanır. Abdurrahman Güzel'in yayımladığı Niyâzî-i Mısırî'nin "Risâle-i Devriyye"si bunlardan biridir (TKA, XVII-XXI/1-2, s. 126-137). Bunun dışında bazı tasavvufî eserlerle ansiklopedi mahiyetindeki birtakım eski kitaplarda devir meselesini anlatan bölümler bulunmaktadır. İbrâhim Hakkı'nın *Mârifetnâme*'si bu konuda geniş bilgilere yer veren tanınmış bir eserdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed-i Yesevî: *Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler* (haz. Kemal Eraslan), Ankara 1991, s. 58-93, 304, 350-351; İbrâhim Hakkı Erzurumî, *Mârifetnâme*, İstanbul 1330, s. 28-30; Köprülü, *İlk Mutasavvıflar* (İstanbul 1919), Ankara 1984, s. 322-325; Çankırılı Ahmed Talat, *Halk Şiirlerinin Şekli ve Nev'i*, İstanbul 1928, s. 100-112; Abdülbâki Gölpinarlı, *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, İstanbul 1963, s. 70-82; Ahmed Avni Konuk, *Fusûsü'l-hikem Tercüme ve Şerhi* (nşr. Mustafa Tahralı — Selçuk Eraydın), İstanbul 1987, I, 46-64; Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı (İnceleme)*, Ankara 1990, I, 305-308; Rıza Tevfik, "Devriyyeler", *Peyâm-ı Edebî*, nr. 25, 10 Mart 1330 (aynı yazının yeni harflerle neşri için bk. *Rıza Tevfik'in Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri* [haz. Abdullah Uçman], Ankara 1982, s. 84-94); a.mlf., "Arşî ve Gaybî", a.e., nr. 38, 15 Mayıs 1330; Fevziye Abdullah Tansel, "Olanlar Şeyhi İbrâhim Efendi ve Devriyesi", *A'ülFD*, XVII (1969), s. 187-199; Abdurrahman Güzel, "Niyâzî-i Mısırî'nin Gözden Kaçan Bir Eseri (Risâle-i Devriyye)", *TKA*, XVII-XXI/1-2 (1979-83), s. 121-139; Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Yaşâmeler", *Türk-lük Araştırmaları Dergisi*, sy. 1, İstanbul 1985, s. 151-286; Abdullah Uçman, "Devriyeler Üzerine Rıza Tevfik'in Yayımlanmamış Bir Makalesi", a.e., sy. 7 (1993), s. 537-564; Mustafa Uzun, "Devriye", *TDEA*, II, 282-283.

MUSTAFA UZUN

DEVRIYYE MEVLEVİYETİ

(bk. MEVLEVİYET).

DEVS (Benî Devs)

(بنو دوس)

Kahtâniler'e mensup bir Arap kabilesi.

Kuzey Yemen'de Tihâme bölgesinde yaşayan ve Devs b. Udsân soyundan gelen kabile, Câhiliye devrinde diğer birçok Arap kabilesi gibi putperestti ve Mekke ile Yemen arasındaki Tebâle'de bulunan Zülhalesa ile Amr b. Humeme ed-Devsî'nin putu diye meşhur Zülkeffeyn adlı putlara tapıyordu.

Kureyşli müşriklerin Hz. Peygamber'in İslâm dinini açıklan yaymasına, Kâbe'yi tavaf maksadıyla dışarıdan gelen birçok kimsenin kendisiyle görüşmesine engel olmaya çalıştıkları dönemde, Devs kabilesinin ileri gelenlerinden şair Tufeyl b. Amr ed-Devsî Kâbe'yi ziyaret için geldiği sırada bazı engellemelere rağmen Hz. Peygamber ile görüştü. Resûl-i Ekrem ona İslâmiyet'i tebliğ edip Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler okudu. Bunun üzerine Tufeyl müslüman oldu.

İslâmiyet'i kabul ettikten sonra memleketine dönen Tufeyl Devsliler'i İslâm'a davet etti. Onun davetiyle babası, karısı ve bazı rivayetlere göre Ebû Hüreyre (Zürkânî, IV, 46) müslüman oldular, fakat diğer Devsliler davetine ilgi göstermediler. Bunun üzerine Tufeyl, kabilesinin tutumunu Hz. Peygamber'e bildirmek ve kendilerine beddua etmesini istemek üzere tekrar Mekke'ye gitti. Onu dinleyen Resûl-i Ekrem Devsliler'in hidayete ermesi için dua ve niyazda bulundu, Tufeyl'e de onları İslâmiyet'e yeniden çağırmasını ve kendilerine yumuşak davranmasını tavsiye etti. Sonunda Tufeyl'in gayretleriyle Devsliler arasında Müslümanlık hızla yayıldı; Tufeyl de 7 (628) yılında yetmiş seksen müslüman aile ile birlikte Hz. Peygamber'i ziyaret etmek üzere Medine'ye gitti. Bu sırada Resûl-i Ekrem'in Hayber'de olduğunu öğrenince aralarında Ebû Hüreyre, Abdullah b. Uzeyhir, Muaykib b. Ebû Fâtıma ve Tufeyl b. Amr'ın da bulunduğu bir heyetle Hayber'e hareket etti. Hz. Peygamber onları büyük bir memnuniyetle karşıladı; kendilerini doğru ve emin insanlar olarak nitelendirip iltifat etti. Ayrıca fiilen savaşa katılmalarına rağmen ashabın rızasını aldıktan sonra onlara da Hayber ganimetinden pay ayırdı.

Hz. Peygamber dönüştü Devsliler'i Medine'de Harretüddeccâc'a yerleştirdi. Kaynaklarda bunların hepsinin mi, yoksa bir kısmının mı Medine'ye yerleştiğine dair bilgi bulunmamaktadır. Mekke'nin fetihinden (8/630) sonra Hz. Peygamber'in emri üzerine Devsliler'den oluşan 400 kişilik bir kuvvet Zülkeffeyn adlı putu yıktı. Devsliler daha sonra Taîf Seferi'ne katıldılar ve ülkelerinden getirdikleri mancınıklarla Taîf Muharasası'na katkıda bulundular.

Devs kabilesinin tamamı 7 veya 8. yılda müslüman oldu. Bunun üzerine kabile reisi Sa'd b. Ebû Zübâb Medine'ye gitti, müslüman olduklarını haber verip Hz. Peygamber'e biat etti. Hz. Peygamber de Sa'd'ı kabilesine âmil olarak gönderdi.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra Devs kabilesinin irtidat ettiğine dair herhangi bir rivayet bulunmamaktadır. Sevâd b. Kârib'in kabilesini irtidat etmekten alıkoymuştu ve Devsliler'in ridde* savaslarında İslâm ordusunda yer aldıkları zikredilir.

Devs kabilesinden Ümmü Şerîk Guzeyye bint Câbir, Mekke'de müslüman olmuş ve kadınlar arasında İslâmiyet'in yayılmasına hizmet etmiş bir sahâbî hanım olarak çok meşhurdur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kelbî, *Kitâbü'l-Esnâm: Putlar Kitabı* (trc. ve nşr. Beyza Düşüngen), Ankara 1969, s. 40-41; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 382-385; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, I, 353; II, 108, 157-158; IV, 116-117, 237-240, 248-249, 325-328; VIII, 154-157; Hemdânî, *Şifâtü Cezireti'l-Ârab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekvâ), Riyad 1397/1977, s. 119, 150, 181, 197, 262-263, 279, 374; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1969, II, 758-759; Sem'ânî, *el-Ensâb*, V, 361-363; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 253; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XVIII, 13-15; Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhibi'l-İddünniyye*, Kahire 1278, IV, 46-47; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 442, 445; VI, 270-271, 274-275; IX, 852; Mustafa Fayda, *İslâmiyet'in Güney Arabistan'a Yayılışı*, Ankara 1982, s. 76-83; Kehhâle, *Mu'cemü kabâ'ili'l-Ârab*, Beyrut 1402/1982, I, 394; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VII, 235-239; G. Strenziok, "Azd", *EI*² (İng.), I, 811.

MUSTAFA FAYDA

DEVSE

(الدوسة)

XIV. yüzyıldan itibaren Mısır'da yapılagelen bir tarikat töreni.

Devse kelimesi "ezmek, çiğnemek" anlamındaki devs kökünden gelmektedir. Rivayete göre Sa'diyye tarikatının kurucusu Sa'deddin el-Cibâvî'nin (ö. 700/